

ФОАНДЕ

п е н т р 8.

МІНІСТРІЙ, ІМІМЪ ІМІ АЛТЕРАТУРЪ.

№ 11.

СЪМБЪТЬ, 15. МАРЦІЙ.

1852.

Черчетьрі економіче.

III.

(Брмаре.)

Аквтъ се алтераръ тóте предзріле лвкврілор фъръ de a се скзтпі, пътм арцітвл се ефтіні, джсъ п в дбръ din кавса редччереї ассарівлі, чи пентръ къ дп адевъръ се джтвлі. Аквтъ впъ бве коста 60 ассарі, впъ вбў 600 ассарі, аквтъ сті-пендивл впъ леционаріс се сз: ла 6 денарі пе лвпъ ші ла 72 пе аппъ. Даръ 60 ассарі п в тръцеа маї твлтъ de 10 лівръ, 600 ассарі п в маї твлтъ de 100 лівръ de арамъ, ші леционаріс къ 72 денарі пе аппъ джкъ п'авеа маї твлтъ de 720 ассарі, карі тръцеа тóтъ пътм 120 лівръ de арамъ, ва съ зікъ дп реалітате предзвл лвкврілоръ ста тóтъ аколо ка ші джайлі de ресбелвлі впікъ. Даръ къ арцітвл төрдее лвквръ кіаръ din конгръ. 10 денарі предзвл впъ вбў ла джчептвла ресбелвлі тръцеа а $\frac{1}{4}$ de лівръ de арцітвл, еаръ 60 денарі предзвл впъ вбў ла фінітвл ресбелвлі тръцеа впъ лівръ джтреагъ de арцітвл, карі ва съ зікъ, къ арцітвл джтвлдіндссе иердѣ треї пърдъ din предзвл съ. — Къ кътъ терсе арцітвл грътъдіндссе ла Рома, къ атъта се сімді маї таре нечессітате de a маї тікшора джкъ ассарівл de арамъ. Дечі къ джчетвл пъпъ ла аппъл Ромеї 537, кънд Annібале ера дп Italia, дп pedессеръ ла впъ впъ саѣ ла а $\frac{1}{12}$ парте de лівръ. Даръ фіндѣ къ редквдівна фе преа таре, арцітвл вені еаръші дп діспропордівне кътъ арамъ, спре а'л пъпъ дп еквілівріс маї редессеръ ші денарівл de арцітвл пъпъ ла а $\frac{1}{72}$, апої ла а $\frac{1}{84}$ парте de лівръ. Ачеста е денарівл опдинарів репвліканъ, карі рътасе пъпъ пе тімпъл Імперъторілоръ, дп валоре de впъ віченарів (Zwanziger) аустріакъ; чіпарівл (жжттате de денарів репвліканъ) авеа валореа de впъ денарів

(Zehner) аустріакъ; сестердівл (а патра парте de денарів) авеа валореа de впъ чіпарів (Fünfer) аустріакъ, лівелла de 2 кр., семвелла de 1 кр. ші терзпдівл de $\frac{1}{2}$ кр. аустріакъ. — Двпъ фінітвл ресбелвлі II впікъ, сімдіндссе къ редквдівна арамъ totъ е преа таре, джчептъ а се чере пентръ впъ денарів 12 ассарі, дп локъ de 10 кътъ фессе пъпъ атвпч, преквтъ се веде din комптателе лаї Полівії, каре пътеште денарівл Рома драхтъ, двпъ тодвл греческъ, ассарівл етіоволъ, ші семіссеа а патра парте de оволъ. — Къ тóте ачестеа ассарівл се редессе ші маї таре: атвпч пъвлівлі черъ 16 ассарі пентръ впъ денарів de арцітвл, преквтъ пе спвне Плінії, 8 ассарі пентръ впъ чіпарів, 4 ассарі пентръ впъ сестердівл. Ачеста методъ de комптатаре рътасе дп вігіре de ачі джайлі, вер кътъ се маї редессе джкъ ассарівл, каре пе ла аппъл Ромеї 680 ажвпсє а фі пътм de $\frac{1}{2}$ впъ де арамъ. Атвпч съ фъчесе din впъ лівръ de арамъ 24 ассарі, карі се да пентръ $1\frac{1}{2}$ денарів. Пріп зр-маре ръпортвл арцітвлі втъръ арамъ скъзсссе ла 1: 56, адекъ пентръ впъ лівръ de арцітвл се да пътм 56 лівръ de арамъ. — Двпъ джтвліреа чеа таре а арцітвлі каре кврдя din тóтъ лв-треа дп Italia, ші двпъ редччереа ассарівлі ла онопетъаша de тікъ, джчептъ de а се маї фаче комптате дп ассарі, ші джчептъ а се комптата двпъ сес-терділ. Нътм дп леци маї фігра пътеле de Aceij. Ледеа челоръ XII табле діктъ пеадеансъ de 25 Acci пентръ о джжарівъ: Si injuriam alteri faxit, viginti quinque aeris poena sunt. Гемлів пе спвне къ двпъ че се редессссе ассарівл ла $\frac{1}{2}$ впдъ, впъ десфрънатъ de жжні аристократъ, Лвчів Нераців, лва пе серввл съ кътъ сине къ пъпга плінъ de ассарі, джтврдія палте дзвпъ пльччере ла отенії пе карі і джтврдія, ші сгріга кътъ сервв съ ле пъ-тере кътъ 25 ассарі. Ледеа се фъксссе фіреште кънд ассарівл ера de впъ лівръ, ші попордъ Ро-

mană ăpucă sărăcă, așa cătă lățera lecătă serbia de pretectă vălăstematăiloră. — Înăuntră din timbrile mai din ărtă, ăptrodăsseră vorbile cesterșii, unde stă ăpă lecă assă, prekătă se bede la Pavel, care vorbindă decără așeasă lecă zice: Qui injuriām alteri facit, viginti quinque sestertiorum poenam subit. În tōte așteata, cîmă nă se potrivă pentru tote eponohale și pentru veră că cesterșii. Maicăstradăi chăi văkă aflără mai că kale a dăcta premiele și pedescere totă ăpă arătă, ciară shi dăspă redescăzăne, ăpucă că adăvăperea gravis ponderis. — Înăuntrădăre arăntăză, prekătă se căi preuză arătă, așa că căi shi preuză ăkăbrăloră, mai ale că al grăvălă. Pe timbrădă Polivăi ăpă Italia de căsă pătrătară de grăvă kosta năma $\frac{1}{3}$ de denarii, pe timbrădă și Cîcherone kosta ăpă Cîciilă $1\frac{1}{2}$, și 3 denari. Dară aici pe ălgă dăffereșă timbrădă trebue cătă koncidărătă, că Italia de căsă era o ădeară frăktifă, shi avea bană pădăni, eără Cîciilă avea abăndandă de arăntă, afaără de așteata Polivăi ăpucă vorbăște de o abăndandă estraordinară de văcate ăpă Italia de căsă ne acelă timbră. ăpucă că tōte așteata dicproporziunea e fără mare. — Pe timbrădă și Polivăi cîpendișă văpă mălitarii era 10 denari ne ăspă, 120 ne ană, cără făcă aprobăne $1\frac{1}{2}$ lăvă de arăntă. Cîpendișă văsă dăkătorăi era de 240 denari, al văpă kălării de 360 denari, shi priu ărtăre al văpă trăvănu de 3600 denari de arăntă, cără făcă 3600 vîcenari că 1200 florindă așteriachă. Cîpendișă așesta ăptrodăssă de Cîciilă rămasă de normă păpă ne timbrădă și Iulius Cesare.

IV.

Prekătă arăntădă era pară la ăncăpătă reprezăvătă Romane, așa ărvălă era ăpucă shi mai pară, shi trăcea năma de marfă, eără nă de monetă. ăpă erărișă statăvă se păstra pădăni kantitate de arăntă shi de arăntă kărdă, prekătă ne spune Barpone*), pentru trebăvăde estraordinarie, care se căpătă, ăpucă ne trăcea de bană. Bană de arăntă și ăncăpătă Romană că bată năma la anălă Romei 547, adekă 62 de ană dăspă che ăncăpăsseră că bată regăzlată bană de arăntă, prekătă ne spune

Pliniu**). Bană de arăntă che dăintăvă fără de ăncăpătă, de 2, de 3, de 4, de 5, de 6, de 7, de 8, de 9 skriptă, prekătă se mai afluă ăpucă atări monete văkă de arăntă. Preză văpă skriptă de arăntă la ăncăpătă fă de 20 cesterșii că ă 5 depară de arăntă, prekătă tărtăvăsește Pliniu. Dechă, dacă denarii de arăntă fă atăpă de $\frac{1}{72}$ de lăvă, că ă 4 skriptă, shi dacă se da 5 depară nehtă văpă skriptă de arăntă: atăpă răportă ărvălă kătă arăntă trebă că făie ca 1 : 20, adekă pentru 1 lăvă de arăntă trebă că se dea 20 lăvre de arăntă. ăpucă cănd denarii se pedescă la $\frac{1}{84}$ de lăvă, adekă căndă ăvă formă care apoi rămasă konstante căpătă repăvălă, atăpă răportă ărvălă kătă arăntă decăntă la 1 : 17, adekă pentru văpă lăvă de arăntă se da 17 lăvre de arăntă. ămtăvădăse dăspă așeasă ărvălă priu văktorăile chele tară ale Romaniloră, i se tăkăpă predăvă, shi pentru 1 skriptă de arăntă se dedeșă năma 4 denari de arăntă, prekătă ne spune acsemăne Pliniu, priu ărtăre răportă ărvălă kătă arăntă căpătă căpătă 1 : 14.

În pădăni mai ănainte de epoca ăvă Iulius Cesare se ăptrodăssă alătă cîstă ăpă făvrăkareă văpăloră de arăntă, shi din văpă lăvă de arăntă, se vătăvă 40 denari de arăntă, ăpă tărpime de $2\frac{1}{3}$ galbenă modepă. Așteată denarii de arăntă se da pentru 25 denari de arăntă, că ă 25 denari 100 cesterșii, priu ărtăre lăvă de arăntă pentru 1000 denari că 4000 cesterșii. Răportă ărvălă kătă arăntă era așa dară aprobăne ca 1 : 12. Căpătă Iulius Cesare se ămtăvălă așa de tară ărvălă, ăpucă căpătă răportă la 1 : 10, ea ăpucă shi la 1 : 9 shi mai joacă. Svetoniu ne spune că Iulius Cesare străpăce atăta ărvălă, ăpucătă văkărosă văndă lăvă pentru 3000 cesterșii, că 750 denari de arăntă**) Atătă de joacă nă se mai potopenește ăpă istoria Eropoei că făie căpătă ărvălă ăpă pre-

*) Aureus nummus post annum LXII, percussus est, quam argenteus, ita ut scriptulum valeret sestertiis vicenis. — Post haec placuit X (denarios) XL signari ex auri libris: paullatimque principes imminuere pondus; minutissime Nero ad XLV. Plinii hist. nat. XXXIII. 13.

**) Unde factum, ut, auro abundaret, ternisque millibus nummorum in libras promercale per Italianam provinciasque divideret. Suetonius in Julio Cæsare, 54.

увл съз. Даръ жп че епохъ се житът плъ ачеасть скъдере а предвзл азвалъ? Не тимпъл кънд арцилъл ера жпкъ жп ши тай мапе аванданъ. Ачеасть е епоха къндъ авереа Romanilor се сва ла съмъе карп се паръ фавзлосе. Такъ Серви Туллъл ар фи тръйтъ дъпъ финтъл ресвеллерор пътиче, ар фи треввътъ съ пъпъ ченсъл жп арцилъ жп локъ де аратъ, жп ачеасти каптитате; ши такъ ар фи тръйтъ не тимпъл лътъ Ивлъ Чесаре ар фи треввътъ съл пъпъ жп азвъ, ши съ зикъ, „кълъ четъцъл Romanъ de класеа I deve съ поссеадъ 100,000 ливре de азвъ.“

Прин житълдиреа металлерор предибосе тревзі де печесе съ се све предвзл аратеи, ал въкателоръ ши ал вителоръ. Милтаріл нз тай пътъ съ се ажъпъ къ 10 denarii de арцилъ не лъпъ ши къ 120 не annъ. Ивлъ Чесаре фъкъ о диспъсъдъне пътъ жп респектъл ачеста. Ел опдинъ пепгръл въл леционарил 9 denarii de азвъ не annъ, карп съ и се пътре жп треи рате (tria stipendia), пепгръл фикарл 4 лъпъ къте 3 denarii de азвъ, прин 3рмаре не лъпъ $\frac{3}{4}$ denarii de азвъ, саъ $18\frac{3}{4}$ denarii de арцилъ, саъ 75 сестердъл саъ 300 accapъ, аша жпкътъ актъл леционарил къпътъ 10 accapъ не zi. Световіл пътеште дъплікаре de stipendiis ачеасть диспъсъдъне жп компарацъне къ чеа de маи жпайните.) Се жпделеце къ дъкторіл къпътълъ жпдоитъ, къларіл жптръйтъ. ши тръввъл жптрезечитъ. Къ тоте ачестеа тилтаріл нз съ твлъщътъ. La тортъа лътъ Октавианъ се револтаръ лецивнле жп Panonia din казса stipendiевлъ, черъндъ ка съ лі се dea въл denarii de арцилъ не zi, ши съ лі се редвъл тимпъл de сервишъла 16 anni,**) Tіберіл нз се жпдъплікъла ачесте кончесіонъ, даръ Domitianъ маи adasce о ратъ de 3 denarii de азвъ не annъ,***) ва съ зикъ фъкъ тилтаріл 12 denarii de азвъ не annъ, ши прин 3рмаре не лъпъ 1 denarii de азвъ, саъ 25 denarii de арцилъ карп факъ 100 сестердъл. Жпсъ denarii de къръл ворвітъ аїтъ, нз маи ера de търимеа denariiор репъбліканъ, имперъторіл тікшорас-

*) Legionibus stipendum in perpetuum dupl. cavit. Frumentum quoties copia esset, etiam sine modo mensuraque praebeuit, ac singula interdum mancipia et praedia viritim dedit. Suetonius in Julio 26.

**) Ut singulos denarios mererent: sextus decimus stipendiij annus finem militiae adferret. Tacitus Ann. I. 17.

***) Addidit et quartum stipendum militi, aureos ternos. Suetonius in Domitiano, 7.

серъ moneta къ жичетъл атътъ чеа de азвъ кътъ ши чеа de арцилъ. Domitianъ вътъ 45 denarii de азвъ din въл лівъ Romanъ, (ва съ зикъ жи фъкъ маи de вътъ doi галвіні moderni,) ши 96 denarii de арцилъ din въл лівъ de арцилъ (ва съ зикъ жи фъкъ апропе de кътъ 17 $\frac{1}{2}$ кр. конвенционалъ, — къ $2\frac{1}{2}$ кр. маи тічі de кътъ чеи репъбліканъ, аша жп кътъ 96 denarii имперіалъ факъ 84 denarii репъбліканъ.) Ачеасть системъ монетаріл ръмасе жп вігуре тай пътъ не тимпъл лътъ Dіоклесіанъ. Компътъл ѡординарил de a пътера 25 denarii de арцилъ саъ 100 сестердъл пепгръл въл denarii de азвъ жпкъ се дінъ. Ръмасе жп треи арцилъ кътъ арцилъ жпкъ ръмасе тай totъ ка 1; 12. Жп респектъл въкателоръ стетеръ totъ прецъріл de маи жпайните; аванданда чеа мапе de азвъ ши de арцилъ ле дінае не въл градъ жпналъ, адъчереа въкателоръ жп Italia въл фъз аша de въшбръ ка адъчереа металлероръ предибосе. — Ачеасть ера стареа лъквріялоръ жп имперія Romanъ, кънд Траянъ не ла апъла Romei 859 (de ла Xc 106) съвъзсе Dacia ши о префектъ жп провінцъ Romanъ, mi adesse жп тръпса о пепгътъратъ твлъщиме de колоніл, прекътъ не спъне Естрапілъ.

(Ва зрта.)

ЛАКРЪМІЛЕ.

Пъшіодъ жп лътъ ка прзикъ къ дъреръ,
Жиченъ къ лакръмі а тале къреръ;
Къ лакръмі тата дълъ пътъвлъ съртъ
Ла прзикъ, че 'працеи лътъна а възтъ.
Д'ачи 'пайните дъреръ, въквріл
Се 'птрекъ, ш' аморзълъ се пасче 'п коній.
Фетіца вълпъдъ, жп сітълъ Фечюрескъ,
Къ лакръмі зіче: „Ашаї, те іввескъ!“

Къ лакръмі окіблъ фетіцеи, фрътосъ,
Ла тірѣ аратъ къ твлътъ тай фокосъ.
Жп скъртъ се фаче пърекъе din doi,
Ши лъпта 'пчепе къ гріжі, къ певої,
Ши кънд върватълъ а маи deciperatъ,
Ла черів фетіеа пълдъндъ въл офтатъ,
Къ окі de лакръмі жи стрігъ жтереи:
Кърацълъ вървате, къї вълъ Dемнеze!

Бърватъ алевшче ши бра а сънатъ,
Атепчъ жп цізръл аї сей лъпъ патъ
Къ окі de лакръмі, din пепгръл пътране,
Жи даъ тръввълъ жп інімі аскънъ.

Бътъръвля кавтъ къ симъ претърітъ,
Ла черквя касеи пріп фій дотълдітъ,
До ляпта торцій, кънд граів 'пчетъ,
Пріп лакръмі окъвлъ таі зіче: „адій!”

Trad. de Andrei Mărășan.

О НОАИТЕ ЛА МОРМІНТЕ.

(Баладъ.)

Мердеам не къй сълватіче,
Кътам адъпостіре;
Іар фантасме лънатіче
Рѣдеаѣ п'о тъпъстіре.

Лътра департе къпеле
Ла дххрѣ пегвроасе,
Скотеаѣ din гроапъ тъпніле.
Скелетеле хідшоасе.

Не таңді рецина попцімор
Първсе гълбеніндъ,
Аша вът фрѣптеа торцімор
Се веде свферіндъ.

Атвчій трекрѣ Іелеле
De тъпні жп хоръ пріпсе;
Шѣп авэр тоате стелеле
Жіндатъ ле копрісе.

Шіпа жп сінъл порілор
Вълтерѣ къ греле пепе;
Ші вътъл прігорілор
Се авзea а лепе.

Бп фѣлдер!.... порбл фѣтегъ;
Іар тъпетъл ръспінде,
Ші плоаеа каде, спятегъ
Жп трѣвроасе юнде.

Апої с'аѣд реєспете
De ваете, съспіне;
Диспътълтат de тъпето
Бп торт вені спре mine.

Жп прежтъл тъпъстірілор
Бтълълфомъ рътъчісем;
Ла локъл чіштірілор
Възвій къ тъ опісем.

М о р т з а.

„Deckideu скелете, ачесте тортълтърѣ,
„Къчій плоаеа се варсъ пѣрае din нор,

„Къчій вълтъл тъ бате, ші кълпі тъ 'пкопжор,
„Ші Іелеле алве дѣк хоре пе вълтърѣ.

„Асеаръ кънд ѣмбра къдеа не пътъпт,

„Еший съ въз ляпа жѣкънд пе рѣне,

„Къчій двоє скелете цемеаѣ лънгъ тіне

„Ш'п верде валаѓр съвра пріп тортъпт.

„Дар ляпа с'аскуне d'o дать'п фрѣтъпъ

„Ші астфел ка спікл de вълтърѣ юскат,

„Въртежъл пе тіне жп вът т'a съврат

„Пе юнде інфернъл саватъл адъпъ.

„Скелете тъкъте, ат фост жиширът;

„Кът соареле трече din ляте жп ляте.

„Din подсрї жп подсрї съвра ал тей пътне,

„Din подсрї жп подсрї ерат лъздат.

„Прекът въ лъчесафър стрълате пріп стеле,

„Лъчеса пріптре пріпцій din еноха теа;

„Дар вай! атъціе! віртътъе'мі лінсеа

„Ші счептъл се спарсе жп тъпніле теле!

„Тоді жті спвпеа тіе къ лятеа ё а теа,

„Къ почів п'п капрічій с'о калк жп пічере;

„Къ орі че доріпцъ, ші орі че пльчере,

„Дп сепн, ш'тплінітъ с'тмі фіе пътна.

„Дар окій Сатаній жп поапте лятіпъ,

„Ка двоє стелвде ч'п пор стрълческ,

„Ка двој кърввпі рошій ч'п ѣмбръ рошеск

„Ші пегрілеї аріпі пе кап'ті се 'пкліпъ!

„Дар кълпі тъ матръ ші корвій крокнеск!

„Коло пе тортінте жок алвеле Іеле,

„Че рѣде къ хохот de оаселе теле,

„Іар окій Сатаній жп поапте лъческ!”

Жп челе din вртъ фрѣтъпъ трекъс

Ші тоатъ патвра къ 'пчетъл тъкъс

Скелетъл ачела че торцій рѣгасе

Ла локъл съз ѣмбръ интрапе съз ласе,

Жп гроапъ інтръ,

Іар еко департе апої репетъ:

„Дар окій Сатаній жп ѣмбръ лятіпъ,

„Ка двој кърввпі рошій жп поапте рошеск,

„Ка двој стелвде че 'п пор стрълческ,

„Ші пегрілеї аріпі пе кап'ті се 'пкліпъ!”

D. B.